

ועיין בתוס' זכאים דף טז. ד"ה מיושב, דשם כתבו טעם אחר למה אין המלך יכול למחול על כבודו וז"ל, אבל מלך כתיב שתהא אימתו עליך, אין זה שלו אלא של אחרים, ואין יכול למחול זה עכ"ל, הרי נראה דהתוס' לא ביארו בזה כפי פירושו של רש"י והש"מ שהבאנו לעיל, ועדיין יש לפלפל בכל זה, ולא צאתי רק לעורר.

וחייבין לנהוג מכיון דלמעשה הרי הוא מלך, ואף דמלכותו היה שלא כדון, דהרי אסור היה להעמידו למלך וכמש"כ. וכן משמע נמי מלשון הרמב"ם פ"ג מהל' חנוכה ה"א, שכתב לענין מלכות בית חשמונאי שהיו כהנים וז"ל, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עכ"ל, הרי דמשמע לפי פשוטו דשפיר היה שם מלכות ממש, ואע"פ שהרי הם היו כהנים.

סימן פז

בענין חובת אכילת פת בשבת ויו"ט

ויו"ט, וכפשוטו הגמ' בפסחים דף קט. יעו"ש. והטעם שרלה הרשב"א להוכיח דוקא לגבי החובה לאכול פת, היינו משום דכל עיקר ראייתו דיש חיוב אכילה בשבת ואסור להתענות בו, היינו מגמ' דידן כמה דקאמר, דאם שכתב להזכיר שבת בצרכת המזון דלריך לחזור, ומשום דבשבתות וימים טובים לא סגי דלא אכיל, ואם כן הרי מוכח מזה דבשבתות ויו"ט יש בזה חיוב אכילת פת בדוקא, ואם כן הרי לגבי אכילת פת ציו"ט אין לנו ראיה אלא ממלות אכילת מלה בליל פסח, וילפינן סוכות מגז"ש מפסח. ואולם הרי לפי זה שוב אין לנו ראיה לגבי חג השבועות דיש בו חיוב פת, ואשר ממילא יולא דאם שכתב להזכיר חג השבועות בצרכת המזון לא יאריך לחזור ולברך, ולריך עיון בזה.

והנה עי' בשו"ע סי' תרל"ה במג"א סק"ט שכתב וז"ל, אומר על הנסים, ואם שכתב על הנסים בבהמ"ז מחזירין אותו דלא סגי דלא אכיל (של"ה רש"ל בשם ר"י פולק מט"מ) ומ"מ דבריו ל"ע דאטו מי עדיף מתפלה דחובה היא ואפ"ה אין מחזירין אותו וכ"ש בבהמ"ז וכו'. כי מדינא כ"ל דלעולם אין מחזירין אותו כי לא מלינו שחייב לאכול פת בפורים ומלי למיפטר נפשיה בשאר מימי מטעמים וכו' עכ"ל יעו"ש. והיינו דהמג"א בעצם חולק על דברי המהרש"ל בתשובה סי' מ"ה, שכתב שם בין דבריו וז"ל, שאלה אם שכתב על הנסים בסעודת פורים אי לריך לחזור או לא. תשובה יראה דלריך לחזור, וכן נמלא במרדכי בכתב יד שהגיה גדול בדורו מהר"ר יעקב פולק ז"ל וכו'. אכן סעודת פורים שהטילו הנביאים והחכמים על כל בני ישראל, ועשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה להיות ימי משתה ושמחה, ורז"ל החמירו בו לאסור בתענית יותר משבתות וימים טובים דשרי בתענית חלוס וכו', וא"כ סברא הוא דלא גרע מסעודת שבת דלא סגי בלא פת, כמו שכתב הרא"ש בפרק ג' שאכלו בסעודת י"ט דמחויב לאכול פת משום שמחה משום חלקיהו כו' וחליה לאכילה, ועיקר אכילה הוא לחם, ומ"ה מחזירין צי"ט ביעלה ויבא בצרכת המזון, כ"ש בסעודת פורים שנקבע למשתה ושמחה דבעינו

דף מט': אמר רב אידי בר אבין אמר רב עמרם אמר רב נחמן אמר שמואל טעה ולא הזכיר של ראש חודש בתפלה מחזירין אותו, בברכת המזון אין מחזירין אותו וכו'. אלא נחזי אנן, תפלה דחובה היא מחזירין אותו, ברכת מזונא דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אין מחזירין אותו, אלא מעתה שבתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל הכי נמי דאי טעי הדר, אמר ליה אין וכו'.

עיין בשו"ת הרשב"א סי' תרי"ד שכתב וז"ל, מי שנשבע לעבור על דברי סופרים הן בציטולן הן בקיומן ששבעת צטוי חלה עליו וכו', ומה שכתבת שכתב רבינו משה במז"ל [פ"א מהל' שבועות ה"ו] שהנשבע להתענות בשבת לוקה משום שבועת שוא, ומשמע לן מדבריו שהוא ז"ל סובר שאין שבועה חלה על ציטול דברי סופרים, שהרי תענית בשבת מדברי סופרים, אפשר לומר שהוא סבור שאסור להתענות דאורייתא, מדאמרין בצרכות אלא מעתה שבתות וימים טובים צעל כרחק אכיל הכי נמי, אלמא שבתות לריך לאכול פת מדאורייתא דומיא דימים טובים, דהיינו ראשון של פסח דכתיב ביה בערב תאכלו מאות, הכתוב קבעו חובה, וכן ליל ראשון של סוכות דגמרי' חמשה עשר חמשה עשר מחג המלות וכו' עכ"ל.

והנה ממה שהביא הרשב"א הוכחה לדבר זה דנאמר מלות אכילה ציו"ט, דהיינו מהא דנאמר המלות דאכילת מלה בליל פסח, וכן יש חיוב אכילה בליל יו"ט ראשון דסוכות, ומשום דילפינן גז"ש ט"ו ט"ו מחג המלות, הרי לכאורה לפי"ז הרי אין לנו מקור לחיוב אכילה בחג השבועות, דהרי בזה אין לנו שום ילפותא מחג המלות. והרי אין לומר דהיינו משום מלות שמחת יו"ט, דאם כן היה לו להרשב"א לומר טעם זה גם לגבי פסח וסוכות, וע"כ דהרשב"א ראה להביא ראיה דיש בזה חיוב אכילת פת בדוקא, דלזה הוא דיש ראיה ממלות אכילת מלה בליל פסח, ושוב ילפינן דה"ה לליל סוכות, משא"כ מלד מלות שמחת יו"ט, הרי בזה ס"ל להרשב"א דשפיר סגי ליה באכילת צער

דבר שהוא משום שבות וכו', מפני שתקיעת שופר מ"ע וי"ט עשה ול"ת, ואין עשה דוחה ל"ת ועשה עכ"ל. ופירש הכס"מ שם וז"ל, ואין עשה דוחה ל"ת ועשה, פי' וחכמים עשו חיזוק לדבריהם הכא כשל תורה, דכיון דלא דחי מלאכה דאורייתא, אף שבות דדבריהם לא ידחה עכ"ל. הרי מבואר דאע"פ דתקיעת שופר הוי עשה דרבים, עיי"ש ב"ל מה שהביא בזה, וכאן דין אכילה בשבת הוי רק כעשה דיחיד, ומאידך גיסא הרי שם הוי ל"ת סתם, וכאן הרי הוי ל"ת שיש בו כרת, ואם כן ק"ו הדבר שגם כאן נימא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם, וכמו"כ נאמר בזה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה, ואע"פ שהוא מדרבנן מחמת זה דחלי שיעור לר"ל הוא רק מדרבנן, ע"כ תוכן דברי הג"ל יעו"ש במה שהאריך בזה.

ואולם נראה דיש לדון בהך דמיון שהביא מדין שופר, ומשום דאף דשם הרי ודאי מבואר להא דחכמים עשו חיזוק לדבריהם ושוויהו כעין דין של תורה, אבל הרי מבואר בכס"מ הנ"ל, דהיינו מכיון שלא דחי למלאכה דאורייתא, דלגבי זה הרי הוי הדין דאין עשה דוחה ל"ת ועשה מעיקר הדין, הרי שוב אמרו דגם מה שאסרו חכמים בתורת מלאכה, דהיינו דין שבות דרבנן, הרי עשאוהו כשל תורה וכעין דאורייתא תקון, והיינו כדי לעשות חיזוק לדבריהם. ועכ"פ הרי התם איירינן במקום שהם הוסיפו מדרבנן על המלאכות דאורייתא, וממילא כדי שלא יבואו להקל ולזלזל במלאכות דרבנן, הרי משום כך הוא דאמרו דגם בזה נאמר דאין עשה דוחה ל"ת ועשה.

אבל לגבי איסור דרבנן דחלי שיעור לדעת ר"ל דס"ל דהוי רק מדרבנן, הרי דבר זה הוי איסור חדש וכללי לכל איסורים שבתורה, ואין זה דומה לאיסור שבות דרבנן שהוא נתקן בפרט לגבי שבת וי"ט דומיא דאיסור מלאכה דאורייתא, ואשר ממילא הוא דיש לומר, דדוקא שם הוא דיש לחוש שיבואו לזלזל במלאכה דרבנן, ולכך הוא דעשו חיזוק שיהא דומיא דמלאכה דאורייתא, משא"כ בחלי שיעור הרי לאו דומיא דאיסור פרטי דאורייתא הוא דנתקן, בכדי שנאמר דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כעין של תורה, ומאן לימא לן דכל איסור דרבנן סתם, דכמו"כ אמרינן בזה להא דרבנן עשו חיזוק לדבריהם, והרי עכ"פ שפיר יש מקום לדון בזה אם שייך לדמות הדין דחלי שיעור להדיא דשופר וכמ"כ.

אלא דשוב ראיתי דאף במלוה דרבנן סתם הרי כמו"כ מצינו דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, דעי' ברמב"ם פ"ג מהל' נדרים ה"ט, דאיירי התם בנווד ללום בשבת או ביו"ט דחייב ללום, אבל לגבי חנוכה ופורים ידחה נדרו מפני הימים האלו, ומשום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יעו"ש. ואולם הרי גם בזה יש לומר כנ"ל, והיינו דזה שפיר דומה למלאכות דרבנן ביחס למלאכות דאורייתא, ואם כן ה"ה שם במה שתיקנו חכמים ימים טובים וכגון חנוכה ופורים, הרי גם בזה יש חשש שלא

סעודה קבועה שבת ומחזירין עליה וכו' עכ"ל יעו"ש בכל דבריו.

הרי נראה מבואר מדברי המהרש"ל דאיהו ס"ל, דמלות השמחה דיו"ט שפיר מחייב אכילת פת, ומשום כך כתב דפורים דנקבע לימי משתה ושמחה, הרי כמו"כ מחייב הוא באכילת פת, ואולם המג"א ס"ל דמלות השמחה הנאמר בפורים אינו מחייב אכילת פת בדוקא, ושפיר יולא בזה בשאר מיני מטעמים, ואשר לכאורה לפי דבריו יולא דגם ביו"ט אין חיוב פת מלד מלות השמחה, וע"כ לריך לומר לפי דעתו כפי מה דמשמע מדברי הרשב"א הנ"ל, דמה דכל זאת נאמר חיוב פת ביו"ט, היינו משום הא דחייבה התורה כליל פסח לאכול פת דכתיב בערב תאכלו מלות, וכליל סוכות דילפינן ט"ו ט"ו מחג המלות וכנ"ל. ואולם הרי לפי"ז שוב יולא לנו דבחג השבועות אין באמת חיוב אכילת פת, וכמו"כ בשאר ימי הפסח וסוכות חוץ מליל יו"ט ראשון, הרי כמו"כ אין בזה חובת אכילת פת, ואשר ממילא נמלא דבשאר ימי החג אין מחזירין אותו אם שכת ולא הזכיר יעלה ויבא בבהמ"ז. ועי' כאן בתוס' ד"ה אי, דמשמע מפשטות דבריהם דכל יו"ט שפיר איכא חובת אכילת פת, והיינו כדברי המהרש"ל הנ"ל, וכן בשבת משום דכתיב ביה לחם משנה לגבי המן, ואשר ממש"כ הרשב"א הנ"ל בדעת הרמב"ם נראה דזה הוי חיוב דאורייתא ממש וכמ"כ.

והנה עי' בשו"ת נמח לדק חאו"ח סי' ל"ו שכתב וז"ל, מה שהקשה כבודו לפמ"ש בתשו' הרשב"א סי' תרי"ד, דהרמב"ם בפ"א מהל' שבועות ה"ו ס"ל, דמן התורה מחויבים בשבת לאכול כזית פת כמו כלילה ראשונה של פסח, א"כ לריש לקיש דס"ל דחלי שיעור מותר מן התורה, א"כ כשחל יוהכ"פ בשבת יהיה מחויבים לאכול כזית פת ביוהכ"פ, דהא שיעור אכילת יוהכ"פ הוא בככותבת שהוא גדול מכזית, וזה פלא עכ"ל.

ותירץ בזה בספר נמח לדק הנ"ל בתירוצ ראשון, והיינו במה דמצינו שחכמים העמידו דבריהם במקום תורה בשב ואל תעשה, ועשאוהו כעין דאורייתא, וממילא גם כאן הרי אפילו אי נימא דיש בזה מלוה מן התורה לאכול בשבת, הרי מאידך גיסא איסור האכילה ביוהכ"פ הא הוי ל"ת ועשה, וכמבואר ברמב"ם בפ"ג מהל' שביחת עשור ה"ד יעו"ש, וגם הרי הוי ל"ת שיש בו כרת, והרי אף אי נימא דהוי כאן מלוה דאכילה בשבת, הא בכל זאת לא הוי מפורש בתורה, ועכ"פ הרי שוב לא שייך לומר שידחה העשה את הל"ת ועשה.

והביא הג"ל דוגמא לזה מהא דאיתא בר"ה דף לב: דקאמר התם, שופר של ר"ה אין מעבירין עליו את התחום, ובגמרא קאמר מאי טעמא, שופר עשה הוא וי"ט ל"ת ועשה, ואין עשה דוחה את ל"ת ועשה. וכתב הרמב"ם בפ"א מהל' שופר ה"ד, שופר של ר"ה אין מחללין עליו יו"ט אפילו

אס כן למה באמת לא יהיה חייב באכילת כזית זו, דהא לכאורה אין בזה שום סתירה לדין עינוי דיוה"כ.

ומזה שכתב דשפיר יש בזה סתירה, מכיון דחובת אכילה דשבת הוא מכח מצות עונג שבת, וביוה"כ הרי אדרבה ליווי התורה בזה הוא על העינוי שהוא היפך מן העונג וכנ"ל. ואולם הרי מכיון דחזיקן דבעלם ב' שיעורים שונים הם זה מזה, דהרי חובת העונג הוא בכזית, וחובת העינוי הוא בכותבת, הרי ע"כ מוכח דאין כאן סתירה בין הדברים, ומשום דע"כ מבואר דדין עינוי הרי אינו שולל את ענין העונג, ואין העונג סתירה לדין עינוי זה דיוה"כ.

ואשר על כן היה נראה לתרץ קושיא הנ"ל, ואולי זהו נמי כוונת הנ"ל בתירומו השני, והיינו עפ"י מה שכתב האור שמח בפ"ד מהל' עבודת יוה"כ ה"א ח"ל, וכן כ"ל דקדושת יוה"כ פ' חייאל על שבת ג"כ להקדישו בשבת מכל אכילה, דקדושת יוה"כ גם לשבת אהני שיוקדש בענות נפש, ולכן ביוה"כ פ' שחל בשבת וחולה שיש בו סכנה שאריך לאכול, מורה אני דלא מקדש גם על השבת, דזה קדושת שבת אז שלא לאכול בו ופשוט הוא עכ"ל. ועיי"ש דדברי האור שמח דקאי על הא דפסק הרמב"ם שם, דביוה"כ שחל בשבת, הרי אף עבודת הקרבן מוסף דשבת הרי היא מוטלת על הכהן גדול בדוקא, וככל שאר עבודת היום דיוה"כ דאינה נעשית אלא בכהן גדול, ואע"פ דהרי לכאורה המוסף דשבת בא בכל שבת, ואם כן מה לי אס בשבת זו חל יוה"כ בשבת זו.

וע"כ נראה מבואר מזה, דכשנאסר ביחד ב' זמנים, וכגון שבת ויוה"כ, הרי אין לנו דין אותן כב' זמנים נפרדים שבמקרה נפגשו יחדיו, אלא דב' הזמנים מתמזגים להיות כיום וזמן אחד ממש. וממילא הוא דכתב האו"ש בזה, דכיון דהרי מלך קדושת היום דיוה"כ עלמנו, ודאי שלא נאמר בו דין קידוש היום על הכוס, דהא נאסר בו אכילה ושתייה, ואף בחולה שיש בו סכנה דחייב לאכול אפילו ביוה"כ, הרי בכל זאת בעלם היום דיוה"כ הרי לא נאמר בו דין אכילה ושתייה, וממילא הוא דאין בו דין דקידוש היום על הכוס, ואם כן הרי אף כשחל יוה"כ בשבת, הרי כמו"כ אמרינן דקדושת היום דיוה"כ חל גם על השבת, ושוב אין כאן דין קידוש אף מלך השבת. וזהו מה שהוכיח הדבר מההיא דכ"ג שעושה לעבודת המוסף דשבת זו, ואע"פ דמוסף זה הרי בא חובה מלך קדושת היום דשבת ולא מלך יוה"כ, וע"כ מוכח מזה דקדושת היום דיוה"כ חל על השבת עלמנו לקדשו בקדושת יוה"כ, ומשום כך הוא דנחשב גם המוסף דשבת כחלק מעבודת היום דיוה"כ, ושוב צריך להיות עבודה זו ככ"ג דוקא, וכמו שנתחייב הכ"ג בכל עבודת היום דיוה"כ וכמש"כ.

ומקור דבר זה הביא האו"ש מהא דאיתא בזבחים דף ל': דאיבעיא להו התם, תדיר ומקודש איזה מהם קודם, וראה הגמ' להביא ראיה לזה מהא דתניא, מוספי

יבואו לזלזל בהם ביחס לימים טובים דאורייתא, ועדיין יש לעיין בכל זה.

והנה ראיתי בספר ארעא דרבנן מערכת אות ח' סי' רנ"ו, שהביא סברא לומר, דבדבר שיש לו קצת סמך מן התורה, לא אתי לזלזלי בה, ולפיכך אינם לריבין חיזוק אלא בדבר שעיקרה כולה רק מדרבנן וכגון חנוכה ופורים וכדומה יעו"ש. ואם כן אולי יש לומר בזה, דאף דר"ל ס"ל דחלי שיעור אסור מדרבנן, אבל שפיר נחשב אסור זה כדבר שיש לו סמך מן התורה, דהרי עלם האיסור בזה שפיר הוי מן התורה, ורק דחסר כאן בשיעור האיסור, ובזה אמנם ס"ל לר"ל דכל שחסר השיעור הרי שוב לא הוי אסור מן התורה אלא מדרבנן, אבל הרי בכל זאת הוי כדבר שיש לו סמך מן התורה, וכל כה"ג לא אמרינן דעשו חיזוק לדבריהם, וגם בזה יש לדון, ואכ"מ להאריך.

והנה בספר ז"ל הנ"ל הביא מש"כ המהרל"ח בסי' ק"ג, דלר"ל אס נשבע לאכול חלי כזית נבלה, אף דמדאורייתא חל השבועה, דהא אין אסור חלי שיעור מן התורה, הרי בכל זאת אסור לו לאכול את החלי כזית, ומשום דהעמידו חכמים דבריהם במקום תורה בשב ואל תעשה, והביא שם שכן כתב להדיא בתשו' הר"ן סי' ע"ג דד"ה וכן יעו"ש. אלא דגם בזה יש מקום לדון ולומר, דהיינו דוקא במקום שהחיוב דאורייתא שיש כאן הוא מחמת שבועתו דוקא, דהא רק משום שהוא ראה לחייב את עלמנו הוא דנתחייב מדאורייתא מכח שבועתו, ובזה הוא דיש לומר דהעמידו חכמים דבריהם אף במקום תורה, מכיון שהם אסרו לחלי שיעור בכל אופן. משא"כ כאן בדיון דידן, דהחיוב דאורייתא הוא מלך זה שהתורה היא שחייבה הדבר, דהיינו חובת אכילת כזית פת בשבת, אולי יש לומר דזה שפיר ידחה אסור לחלי שיעור דרבנן, ויש לעיין בזה. עוד כתב הנ"ל לתרץ קושיא הנ"ל, והיינו דאפילו אם היה ביוה"כ רק ל"ת גרידא, הרי לא שייך כלל לומר שמצות אכילת פת דשבת ידחה הפחות מכשיעור דיוה"כ, ומשום דכיון דבהדיא אמרה התורה תענו את נפשותיכם ביוה"כ, והיינו אף כשחל בשבת, אס כן הרי ביטלה התורה למצות אכילת שבת ועונג שבת כשחל בו יוה"כ, שהרי המלוא להתענות הוא היפך העונג מאכילה ושתייה, ומכיון דכוונת התורה היא על העינוי ואפילו כשחל בשבת, אס כן הרי אין שום מלוא מן התורה אף על אכילת כזית בלבד בשבת זו, יעו"ש מה שהאריך בזה.

ואולם גם בזה יש לעיין, דהרי אף דנכון הוא דכוונת התורה הוא להתענות אף בשבת שחל בו יוה"כ, אבל הרי העינוי פירושו שלא לאכול כשיעור כותבת דוקא, וכל שאוכל פחות מזה הרי שפיר יש בזה קיום העינוי ומלוא התורה, ולר"ל דס"ל דחלי שיעור מותר מן התורה, הרי ודאי דאפילו אם אוכל כזית לכתחלה, הא מן התורה קיים למלוא העינוי בשלמותה, וממילא כשחל יוה"כ בשבת, ובשבת הרי יש מצות אכילת כזית מן התורה לדעת הרמב"ם הנ"ל,

נראה מצוה, דהם סברי דאנו דנין לשבת ויוה"כ כב' זמנים נפרדים אף כשצאים צבת אחת, ואין קדושת היום הא' משפיע על השני, ומשום כך הוא דסברי דקדושת היום דשבת במקומה עומדת. וממילא הרי שוב יש לומר כן גם לגבי חובת העונג כמו לגבי חובת הקידוש, דהרי מלינו דב' דברים אלו קשורים זה בזה, דהא הדין דאין קידוש אלא במקום סעודה, הרי ילפינן לה מהא דכתיב, וקראת לשבת עונג וגו', עי' פסחים דף קא. וברש"ס שם ד"ה אף. והרי עכ"פ לפי הכך שיטות הרי שוב הדרא קושיא לדוכתא וכנ"ל.

אלא דהיה אפשר לומר בזה, והיינו דהרי כל עיקר הכך קושיא שהביא הג"ל הנ"ל, הרי זה רק לפי שיטת הרמב"ם שהביא הרשב"א בתשובותיו, והיינו במה דס"ל דיש חיוב מן התורה לאכול כזית בשבת, ובדעת הרמב"ם הרי שפיר יש לומר כמו שכתבנו, והיינו דס"ל בזה כפי מה שביאר האור שמה הג"ל דב' הזמנים בכה"ג נחשזין לזמן אחד וכפי כל מה שנתבאר כאן.

ואולם הרי בדעת הני פוסקים הג"ל הרי יש לומר, דהם לא ס"ל להלכה בזה כדעת הרמב"ם, אלא דסברי דכל עיקר חובת אכילה בשבת אינן אלא מדרבנן בלבד, ואם כן הרי שוב יש לומר דאין חובה זו דאכילת כזית מדרבנן, דוחה לאיסור חלי שיעור אף לפי דעתו של ר"ל דס"ל דחלי שיעור אסור רק מדרבנן, דמהיכי תיתי לן לומר דחובה דרבנן זו ידחה איסור דרבנן דחלי שיעור וכפשוטו. או דיש לומר לפי דעתם כפי מה שהביא הג"ל שם בשם הר"ן פרק כל כתבי, דכתב שם בשם הבה"ג, דמאות אכילה דשבת הוא לא פחות מכזית, והוצא דבר זה בבי"ט ושו"ע סי' רנ"א, ובשו"ע הגרש"ז ז"ל הביא שם שיש בזה ב' דעות, ואם כן הרי שוב אין כאן קושיא אליבא דהלכתא, ואף לפי דעת ר"ל.

אלא דעוד היה נראה לומר לגבי שאלה זו דחולה ביוה"כ שחל בשבת, והיינו דאפילו אם לא נקבל את דרכו של האו"ש הג"ל לגבי ב' זמנים הצאים כאחת, אלא נאמור דהרי הם נשארים כל אחד בפני עצמו וקדושתו, הרי בכל זאת יש בזה לד לומר דלא יהיה בזה דין קידוש אף מלד דין השבת. והיינו דיש לומר בזה, דהיכן נאמר חובת הקידוש, הרי זה בדוקא היבא דעיקר המחייב בזה הוא מלד דין העונג, וכדילפינן מהא דכתיב וקראת לשבת עונג וגו' וכמש"ל לעיל, משא"כ במקום שאין עיקר המחייב באכילה הוא מלד דין העונג, וכגון בחולה שיש בו סכנה ביוה"כ שחל להיות בשבת, דהתם הרי מה שחייב לאכול עתה הוא מלד מלות ומי בזה שדוחה לאיסור אכילה דיוה"כ, וכן כל שיעורי אכילתו הרי זה תלוי הכל לפי הצורך דפיקוח נפש שיש כאן, ואם כן הרי עיקר חיובו באכילה זו אינו מתחייב מלד דין העונג אלא מלד הדין דפיקוח נפש, וממילא הוא דיש לומר דאע"פ דלאחר שנתחייב כבר לאכול מטעם פיקוח נפש, הרי מעתה יהיה בו גם הדין דעונג, אולם

שבת קודמים למוספי ראש חודש, ואף דמוספי ר"ח מקודשין משל שבת מכיון דר"ח איקרי מועד, עיי"ש בפירוש רש"י, ואם כן הרי מצוה דתדיר עדיף ממקודש. ועל זה קאמר בגמ' דאין משם ראייה, ומשום דאטו ר"ח למוספין ידידה אהני למוספי שבת לא אהני, והיינו דשם ר"ח חל גם על מוספי השבת, ושוב נחשזין גם מוספי השבת כמקודשין בקדושת מועד, יעו"ש בכל המשך הגמ' הנ"ל. הרי לן מצוה מזה להדיא, דכשחלין ב' זמנים צבת אחת, הרי אין אנו דנין בהם כב' זמנים נפרדים אשר במקרה נפגשו באותו הזמן, אלא דב' הזמנים נעשין ונחשזין כיום וזמן אחד ממש וכמש"ל עכ"ל האור שמה.

ולפי זה היה נראה לומר דה"ה כאן בענינו, והיינו דכיון דמלד קדושת היום דיוה"כ, הרי לא נאמר בן דין אכילה ושתיה, אלא להיפך קדושת היום דיוה"כ הרי הוא מחייב בשביתה מאכילה ושתיה, ובדאי דלא נאמר בו דין דעונג, אם כן הרי היבא דחל יוה"כ בשבת, אף דמלד השבת עלמו שפיר נאמר בו דין עונג באכילה ושתיה, אבל הרי מלד קדושת היום דיוה"כ, דהיא נעשית כקדושה אחת עם השבת, הרי שוב אין דין דעונג אף מלד השבת עלמו בשבת זו, ולאו היינו משום דיש בזה הענין דסתירה אהדדי, אלא משום דמלד עלם קדושת היום דיוה"כ הרי אין בו הדין דעונג ואכילה. וזה הוי דומיא למה שכתב האו"ש הג"ל לענין מלות קידוש, דכיון דמלד קדושת היום הרי אין בו דין אכילה ועונג, הרי שוב אין גם להאי דינא דוקראת לשבת עונג, והיינו דלא נאמר בו דין קידוש מעיקר יסוד דינו, וממילא הרי זה כמו"כ משפיע על קדושת שבת זו שחל בו יוה"כ, דכמו"כ אין בו דין דעונג ואכילה מלד השבת עלמא וכמש"ל.

ולפי זה הרי שוב לא קשה הכך קושיא שהביא הג"ל הנ"ל, והיינו דלר"ל דס"ל דחלי שיעור מותר מן התורה, אם כן לפי דעת הרמב"ם דיש חובה מן התורה לאכול פת בשבת, למה לא נתחייבו לאכול כזית פת אף בשבת שחל בו יוה"כ, דהרי שיעור איסור אכילה דיוה"כ הוי בכותבת, וכזית הוי רק כחלי שיעור בלבד. ואולם לפי מש"כ האו"ש הרי הדבר מצוה היטב, ומשום דככה"ג שחל יוה"כ בשבת, הרי גם השבת עלמו מקבל קדושת היום דיוה"כ, והרי ודאי דביוה"כ הרי לא נאמר בו דין דעונג ואכילה כלל, ואם כן הרי גם שבת זו שחל בו יוה"כ, הרי לא נאמר בו כלל להאי דינא דעונג ואכילה כלל וכמש"ל.

והנה כבר דנו הפוסקים בשאלה זו דאו"ש הג"ל, והיינו בחולה שיש בו סכנה אם חייב הוא לקדש ביוה"כ שחל להיות בשבת מלד השבת עלמו, דעי' בספר משנה ברורה סי' תרי"ח ס"ק כ"ט, וכן בשער הציון שם ס"ק כ"א וס"ק כ"ב מה שזיין לדברי הפוסקים בזה, וכן עיי"ש בחידושי רע"א ז"ל שראה ללד דשפיר יהיה בזה דין קידוש מלד השבת יעו"ש. ולפי שיטה זו הרי לכאורה

כנ"ל, ועדיין יש לדון ולפלפל בכל זה, ואין כאן מקום להאריך יותר.

והרי עכ"פ נתבאר לנו מכל זה, דהא דקאמר הכא בגמ', שצתות וימים טובים דלא סגי דלא אכיל וכו', והיינו דיש חיוב באכילת פת דוקא בצתות וימים טובים, דהרי רק משום חובת אכילת פת הוא דמחזירין אותו אם שבת להזכיר יעלה ויבוא בצרכת המזון, ע"י כאן בתוס' ד"ה אי, הרי נחלקו בזה הראשונים אם חובת אכילת פת שבת עכ"פ הוי דאורייתא או מדרבנן, ושוב יהיה בזה נפק"מ לגבי ספק אכל וכיול"ב וכמנ"ל.

הרי שפיר יש מקום לומר כנ"ל, והיינו דאזלינן בזה בתר עיקר המחייב, ומכיון דאין השבת ודין העונג מחייב בעיקר דין דאכילה זו, הרי שוב לא נאמר בזה דין קידוש וכמנ"ל.

והנה ע"י צו"ע הגרש"ז ז"ל סוף סי' תרי"ח, שכתב דבחולה שיש בו סכנה ואין לאכול, הרי אינו מקדש אפילו ציוה"כ שחל להיות שבת, והיינו כמו שפסק האור שמח הנ"ל, והרי ע"כ נראה מבואר דס"ל דלא נאמר דין עונג צה"ג, וקצת תימה הוא על בעל הלמח לדק ז"ל שלא צ"ן לדברי זקנו הגרש"ז ז"ל כדי ליישב את הקושיא שהביא

סימן פח

בענין אין משגיחין בבית קול, ולא בשמים היא

והיה נראה לומר צביאור שאלתו, דהנה מצינו בגמ' ב' דברים בענין זה, הא' מה דאיתא במגילה דף ב' על הא דכתיב בקרא' פ' בחוקותי (כ"ז ל"ד) אלה המצוות אשר לזה ה' את משה אל בני ישראל זהר סיני, ודריש התם מזה, דאלה המצוות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה. ועוד מצינו בגמ' צ"מ דף נט: במחלוקת דר"א וחכמים בתנור של עכנאי, כשילתה בת קול ואמרה הלכה כר"א, הרי על זה קאמר רבי יהושע דלא בשמים היא, ואמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני ואין משגיחין בבית קול, שכבר כתבת זהר סיני בתורה, אחרי רבים להטות ע"כ יעו"ש.

והרי יש לומר דבאמת ב' דברים נפרדים הם, והיינו דמה דילפינן מאלה המצוות דאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, היינו היכא דבא להוסיף ולחדש מצוה חדשה, או אם בא לגרוע ממצוות התורה והלכותיה, דבזה הוא דנאמר דלאחר מתן תורה ע"י משה רבינו, הרי לא ניתן להוסיף או לגרוע ממצוות התורה אפילו ע"י נביא, ואולם מה שנאמר בהאי קרא דלא בשמים היא, היינו היכא דלא בא להוסיף ולחדש שום מצוה והלכה, אלא דבא להכריע בדין הקיים שנתפסקו בו מה דינו, דגם צה"ג נאמר דאין להכריע הספקות ע"י בת קול ונבואה.

אלא דהרי כמנ"ל יש לומר דבאמת חדא מילתא היא, וכל עיקר הדין שבו היינו היכא שנא לחדש בתורה ע"י הוספה וגרעון, וממילא במקום שיש ספק ונחלקו בו החכמים, ויש שם רוב ומיעוט, הרי גם צה"ג נחשב הדבר כחידוש, אם נכריע כדעת המיעוט ע"י נבואה וכיול"ב, ומשום דגם זה הוי כגרעון וסתירה למה שאמרה התורה דאחרי רבים להטות, אבל במקום שהלכדים שקולין הן, הרי בזה אין שום חידוש והוספה על מה שאמרה התורה, ושפיר ניתן להכריע ולברר הספק ע"י נבואה ובת קול.

דף נא: והלכה כדברי ב"ה, פשיטא דהא נפקא בת קול, איבעית אימא קודם בת קול, ואיבעית אימא לאחר בת קול ורבי יהושע היא דאמר אין משגיחין בבית קול.

כתבו התוס' וז"ל, ורבי יהושע היא וכו', ואם תאמר א"כ קשה הלכתא אהלכתא, דההיא דרבי יהושע דתנור של עכנאי קי"ל כרבי יהושע, וקי"ל כב"ה, וי"ל דדוקא התם קאמר דאין משגיחין בבית קול, דהבית קול היה כנגד הרוב, וכבר אמרה תורה אחרי רבים להטות, אבל צ"ה היו רבים, אע"פ שמיייתי רבי יהושע הכא אע"ג דלא דמי דשאני התם דהבית קול היה כנגד הרוב, האני תנא סבר טפי מרבי יהושע דאמר אין משגיחין בבית קול אע"פ שהרוב מסייע לבית קול, הואיל וצ"ש מהדדי טפי עכ"ל.

והרי עכ"פ מבואר מדבריהם דיש תנא דס"ל, דהיכא דאין רוב כנגד הבית קול, הרי שפיר סמכין על הבית קול כדי להכריע את הדין, וצה"ג לא אמרינן להא דכתיב ב' נאצים (ל' י"ב) לא בשמים היא. וכן מלאחי כעין זה בספר מלודת דוד טעמי המצוות להרדצ"ז ז"ל במצוה ט' שכתב וז"ל, לשמוע מן הנביא המדבר בשמו ית' שנא' אליו תשמעון וכו', ובתנאי שלא יאמר לנו לעבור על דברי תורה וכו', וכן אם בא לחלוק על רבים ואמר כך אמר לי ה' שהדין ככה לא נשמע אליו, שהוא חולק על התורה שאמרה אחרי רבים להטות. ואני מסתפק אם היה מחלה על מחלה ואמר הנביא נאמר לי צנבואה שהדין כך, אם תשוב זו הכרעה, כיון דלא אמרה מדעתו וקבלתו אלא דרך נבואה, או דילמא צה"ג נמי אמרי' לא בשמים היא עכ"ל. [ולכאורה צריך לגרוס בסוף דבריו כך, או דילמא צה"ג לא אמרי' לא בשמים היא, כן נראה לפי פשוטו].